פרשת תולדות

א. אויף דעם פסוק ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק — פרעגן די מפרשים: פאַרוואָס ווערט איבערגע׳חזר׳ט טאָפּלט — יצחק בן אברהם און אברהם הוליד את יצחק?

דער פשט איז, אַז דאָס איז אַ נתינת טעם און אַ באַגרינדונג: דורך וואָס איז מעגלעך „תולדות יצחק בן אברהם"? — (תולדות כפשוטו און לויט דרשת חז"ל אַז עיקר תולדותיהם של צדיקים זיינען תורה און מצוות [1]) — דורך דעם וואָס „אברהם הוליד את יצחק".

ב. עס זיינען פאַראַן עטלעכע ענינים וועלכע האָבן זיך אָנגעהויבן צום ערשטן ביי יצחק׳ן, צווישן זיי ווערן גערעכנט, דאָס וואָס מען האָט אים גע׳מל׳ט צו אַכט טעג, וואָס מיינט די שלימות אין דעם ענין פון מילה, און וואָס ער איז בר מצוה געוואָרן צו דרייצן יאָר.

— אברהם האָט זיך מל געווען צו 99 יאָר. אויך דער ענין בר מצוה צו 13 יאָר איז ניט געווען ביי אברהם׳ען. עס זיינען פאַראַן פאַרשידענע דיעות אין רז"ל וועגן אברהם׳ען — ווען האָט ער דערקענט דעם באַשעפער: צו דריי יאָר [2], צו פערציק [3], צו אַכט און פערציק [4], אָבער ניט צו דרייצן.

ביידע אויבן־דערמאָנטע ענינים ווערן אָנגעדייט אין דעם פסוק ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק [5]. וואָס די רז"ל ברענגען איין דיעה אַז די דאָזיקע סעודה איז געווען ביים ברית [6] וואָס דאָס איז מרומז אין דעם וואָרט הגמל „הג־מל" (הג — באַטרעפט אַכט), דאָס הייסט, גע׳מל׳ט צו אַכט טעג. אַ צווייטע דיעה — אַז ויגמל מיינט „שנגמל מיצר הרע ליצר טוב" [7] (אַז ער איז אַוועקגענומען געוואָרן פון דעם יצר הרע צום יצר טוב), וואָס דאָס איז צו דרייצן יאָר.

אויפן וואָרט „משתה גדול" שטייט אין מדרש אַז דאָס מיינט: א) גדול עולמים — דער אויבערשטער — איז דאָרט געווען, און לויט ווי די רז"ל דרש׳נען [8] אויפן פסוק בני אתה אני היום ילדתיך [9] אַז דאָס איז געווען דער טאָג פון דוד׳ס בר מצוה, זאָגט דער אויבערשטער: אני גו׳ ילדתיך אני ולא סטרא אחרא כמה דהוה עד השתא (איך כביכול און ניט די סט"א ווי עס איז געווען ביז איצט) און דאָס מיינט וואָס ער איז אַרויסגענומען געוואָרן פון יצר הרע צום יצר טוב; ב) משתה גדולים — אַ סעודה פון גדולים, וואָס עוג מלך

1) ב"ר פ"ל, ו. תנחומא ופירש"י ר"פ נח.
2) נדרים לב, א.
3) רמב"ם פ"א מהל׳ עכו"ם הלכה ג.
4) ב"ר סד, ד.

5) בראשית כא, ח.
6) פדר"א פכ"ט. תוס׳ ד"ה שש, שבת קל, א.
7) ב"ר נג, י. זע אין פירש"י (אויף מדרש) ד"ה בן כ"ז, שם יג.
8) זח"ב צח, א.
9) תהלים ב, ז.

הבשן און אַלע גדולי הדור זײַנען דאָרט געווען. אַזוי ווי אַלע פעלקער פון דער וועלט האָבן געמאַכט אַב־רהם'ען פאַר אַ מלך איבער זיך [10], איז בשעת אברהם האָט געמאַכט די סעודה, האָט ער אײַנגעלאַדן די מל־כים, צווישן זיי אויך עוג.

ווערט דערציילט אין מדרש [11] אַז עוג האָט געזאָגט: וואָס פּאַראַ ווערט האָט ער? מיט איין פינגער קען איך צונישט מאַכן אברהם'ס בן יחיד, יצ־חק'ן. האָט אים דער אויבערשטער געזאָגט: חייך, אַז דו וועסט זען טויזנטער און צענדליקער טויזנטער פון זײַנע קינדער, און דײַן סוף וועט זײַן אַז דו וועסט אַרײַנפאַלן אין זייע־רע הענט.

ג. דער ביאור פון די מעלות פון יצחק'ן:

די מעלה וואָס ער איז גע'מל'ט געוואָרן צו אַכט טעג, דאָס איז דער פאַרבונד מיט'ן אויבערשטן וואָס איז העכער פון טעם ודעת. אברהם האָט זיך גע'מל'ט צו 99 יאָר, ווען ער איז געווען מיט אַ גרויסער השגה, אַזוי ווי עס איז אויך מרומז אין זײַן נאָמען „אברם — אב רם", שכל הנעלם מכל רעיון, ווי עס שטייט אין ספרים פון קבלה און חסידות [12]. די מעלה פון נימול לשמונה איז אָבער, אַז אַ קינד וואָס האָט נאָך ניט קיין שכל פאַרבינדט זיך מיט'ן אויבערשטן מיט אַן אייביקן פאַרבונד וואָס איז למעלה מטעם ודעת [13].

דאָס איז ניט קיין פאַרבונד וואָס נעמט זיך פון השגה (פאַרשטאַנד), נאָר אַזוי ווי אַ קינד וואָס פילט זײַן פאָטער און מוטער און ציט זיך צו זיי.

ד. פאַראַן אַ חקירה אין ספרים אויב די מצוה פון מילה איז נאָר בשעת קיום מצות מילה אָדער דאָס איז אַ מצוה נמשכת, ד. ה. אַ מצוה וועלכע ציט זיך שטענדיק. פון דעם וואָס די גמרא דערציילט [14]) וועגן דוד המלך, בשעת ער איז אַרײַן אין בית המרחץ און האָט געזען אַז ער איז נאַקעט וכו' אָן מצוות, און באַלד ווי ער האָט זיך דערמאָנט אין דער מצות מילה האָט ער זיך באַרואיקט — ברענגט מען די ראי' אַז דאָס איז אַ מצוה נמשכת תמיד.

אין עבודה מיינט דאָס, אַז אויך שפּעטער, ווען דער מענטש האָט שוין פאַרשטאַנד און השגה, מאָנט זיך פון אים און עס בלײַבט בײַ אים דער פאַרבונד און ברית מיט דעם אױ־בערשטן, אין דעם זעלבן אופן ווי דאָס האָט זיך אויפגעטאָן בשעת מען האָט אים גע'מל'ט צו אַכט טעג — למעלה מטעם ודעת.

וואָרום אויב דער פאַרבונד וועט זײַן נאָר מצד דעם שכל און לויט דעם שכל, וועט ער זײַן אַ באַגרע־נעצטער, צי אויבנאויף אָדער טיפער, אָבער אַלץ אַ באַגרענעצטער. דער־פאַר מאָנט זיך אַז אויך ווען ער איז שוין אַ בר שכל זאָל דער פאַרבונד מיט'ן אויבערשטן זײַן מיט מסירת נפש און קבלת עול וואָס איז למעלה מטעם ודעת.

10) ב"ר מג, ה. פירש"י לך (יד, יז).
11) ב"ר נג, י.
12) תורה אור ר"פ לך.
13) זע אויספירלעך אויבן עמוד 19 און ווייטער.
14) מנחות מג, ב.

ה. בשעת אברהם האט געמאכט א משתה „ביום הגמל את יצחק" — צוליב דעם וואס יצחק ווערט פאר־בונדן מיט'ן אויבערשטן — צי „ברית עולם" פון מילה, צי „אני היום ילד־תיך" פון בר מצוה — איז כאטש אז עוג מלך הבשן האט געלאכט פון אים און בארימט זיך אז מיט זיין כוח און שטארקייט קען ער דאס מאכן צונישט — איז ניט נאר וואס מען איז ניט נתפעל געווארן פון אים נאר אדרבא, מען האט נאך געמאכט א „פאראד" פון דעם „יום הגמל את יצחק", און נאך מערער, וואס עס האט זיך גליַיך אנגעהויבן מפלת עוג — בדיבורו של הקב"ה שחשיב מעשה[15] (מיט דעם אויבערשט'נ'ס ווארט וועלכע ווערט גערעכנט ווי א מעשה בפועל), מען האט אים אנגעזאגט אז ער וועט פאלן דורך יצחק'ס איניק־לעך.

ו. און דאס איז מרמז דער פסוק און דערקלערט: ווי אזוי האט געקאנט זיין „תולדות יצחק" — דורך „אב־רהם הוליד את יצחק", וואס דאס מיינט, ער האט געבארן יצחק'ן און עס מיינט אויך אז ער האט געמאכט יצחק'ן צו מוליד זיין.

אברהם'ס ענין — ווי די תורה דערציילט — איז געווען, אז כאטש אחד הי' אברהם[16] (אברהם איז גע־ווען איין איינציקער איד אין דער גאנצער וועלט), די גאנצע וועלט איז געווען פון איין זייט און ער — פון דער צווייטער זייט[17], פונדעסטוועגן האט ער אומעטום אויסגערופן דעם אויבערשטנס נאמען, „ויקרא שם בשם הוי' א־ל עולם"[18], ניט „א־ל העולם" — וואס דאן וואלט עס געמיינט אז וועלט איז א באזונדער זאך און ג־ט־לעכקייט איז א באזונדער זאך און דער אויבערשטער איז בלויז בעל הב־ית אויף דער וועלט, נאר אברהם האט אויסגערופן, אז די מציאות פון וועלט גופא איז „מאמיתת המצאו"[19], אלקות, — אין עוד מלבדו.

און די דאזיקע הנהגה האט אב־רהם איבערגעגעבן בירושה צו זיין זון יצחק, וואס דורך דעם האט געקענט זיין תולדות יצחק — תורה, מצוות און מעשים טובים, און תולדות אויך כפשוטו — אז זיי (זיינע איניקלעך), זיינען, קיימים ונצבים לעולם, און עוג פאלט אין זייערע הענט.

ז. די אנווייזונג פון דעם צו יעדער אידן איז:

בשעת א איד באטראכט זיך וואו ער געפינט זיך: ער געפינט זיך אין אן עולם וואס מעשיו קשים ורעים והרשעים גוברים בו[20], (א וועלט וואס זיינע מעשים זיינען שווער און שלעכט און די רשעים שטארקן זיך אין אים), ער האט פיל העלמות והסתרים, און אפילו ביי זיך אליין איז דאך דער גרעסטער טייל פון טאג גייט בא אים אוועק אויף עניני עולם הזה וועלכע שטייען מיט א תוקף אנטקעגן די ענינים פון קדושה, ווי די שטארקייט פון עוג אנטקעגן א קינד פון אכט טעג און נאך מער,

15) מדרש רבה פ' לך פ' מד, כב.
16) יחזקאל לג, כד.
17) ב"ר מב, ח.

18) בראשית כא, לג.
19) לקוטי תורה תבוא מג, ג. סד"ה אנכי ה"א תער"ג (בהמשך תער"ב ח"א). ד"ה באתי לגני תשי"א אות ח (סה"מ באתי לגני ח"א ע' לה. סה"מ מלוקט ח"א ע' ט).
20) תניא פ"ו.

ובפרט די דרויסענדיקע העלמות והסתרים, אַזוי אויך אידן בכלל זיינען דאָך — אתם המעט מכל העמים [21] (די קלענסטע צווישן די פעלקער).

און בשעת אַז ער טוט אין ענינים פון קדושה, ווער רעדט נאָך אַז ער מאַכט אַ משתה גדול, אַז וראו כל עמי הארץ כי שם ה׳ נקרא עליך [22], קומען אַזעלכע וועלכע זאָגן אַז מען קען אים צערייבן און מאַכן פון אים אַין ואפס.

קען ער דאָך אַ טראַכט טאָן: פון וואַנען וועט ער נעמען כוח אויף תורה מצות ומעשים טובים? און דאָס דאַרף דאָך זיין, דאָס מאָנט מען ביי אים, ניט נאָר יום כיפור צו נעילה נאָר אַ גאַנץ יאָר. ווי אַזוי קען ער בייקומען די אַלע העלמות והסתרים?

זאָגט מען אים אַ הוראה: מעשה אָבות סימן (ונתינת כוח) לבנים [23]. אברהם הוליד את יצחק. ער שטאַמט פון אברהם אבינו, דער פאָטער פון אַלע אידן, וואָס ער איז ניט נתפעל געוואָרן פון דער גאַנצער וועלט און געשריען א־ל עולם, אַז די וועלט איז אלקות — אין עוד מלבדו, און דורך דעם איז — הוליד את יצחק, לויט ביידע — אויבן־דערמאָנטע — פירושים.

אַזוי אויך יעדער איד אין יעדער צייט און יעדער אָרט האָט גאָר ניט וואָס צו שרעקן זיך פאַר די וואָס מיינען אַז כוחם ועוצם ידם כו׳, ער פאַרבינדט זיך מיטן אויבערשטן למעלה מטעם ודעת, און טראָגט דאָס אַראָפּ אויך אין וואָכעדיקע טעג און וואָכעדיקע מעשים, און מאַכט פון גשמיות כלים צו אלקות, תולדות יצחק ברוחניות, און דורך דעם ווערט נמשך אויך אין תולדות יצחק כפשוטו, אַז יצחק׳ס אייניקלעך זיינען מנצח די אַלע וועלכע קעמפן קעגן דעם אויבערשטן און זיין תורה, אַזוי ווי די מלחמה פון עוג, און דאָס איז די הקדמה און הכנה צום איינעמען ארץ ישראל — ארץ הקדושה דורך משיח צדקנו בב״א.

(משיחת ש״פ חיי שרה, תש״ט)

ח. עס שטייט [24] אַז לעתיד לבוא וועט מען זאָגן דוקא אויף יצחק׳ן כי אַתה אָבינו [25]. דער טעם אויף דעם ווערט דערקלערט אין חסידות [26] ווייל יצחק איז דער ענין פון פחד און ביטול, וואָס דאָס איז דאָך איינער פון די חידושים פון דעם זמן פון לעתיד לבוא.

קען מען זאָגן, אַז דערפאַר געפינט מען אויף יצחק׳ן אַז ער איז געווען אין כמה ענינים בדוגמא דלעתיד לבוא. אויף אַלע אָבות שטייט [27], הטעימן מעין עולם הבא (השי״ת האָט זיי געגעבן צו פאַרזוכן מעין עולם הבא), נאָר ביי אַלע אָבות איז דער מעין עולם־הבא געווען בלויז אין דעם ענין פון תענוג — הטעימן — אָבער ביי יצחק׳ן איז זיין גאַנצער לעבן געווען בדוגמא דלעתיד, וואָרום ביי דער עקידה איז דאָך פרחה נשמתו [28]

---

21) דברים ז, ז.
22) דברים כח, י.
23) זע אויבן עמוד 35, הערה 17.

24) שבת פט, ב.
25) ישעי׳ סג, טז.
26) תו״א פ׳ תולדות יז, ג.
27) ב״ב טז, סע״ב.
28) זח״א ס, א. וראה ג״כ פרקי דר״א פל״א.

און ס'איז נמשך געוואָרן אין אים אַ נשמה דעלמא דאתי — פון עולם הבא.

ט. באמת איז נאָך ניט דאָס די מעלה פון יצחק'ן, וואָרום דער ענין פון פרחה נשמתו געפינט מען אויך ביי אַנדערע. עס זיינען פאַראַן דיעות אַז ביי דעם בן השונמית [29]) און ביי נאָך אַנדערע [30]) איז געווען פרחה נשמתם. די מעלה פון יצחק'ן איז, וואָס ער איז געווען למעלה מהעולם (העכער פאַר וועלט) און האָט פון דאָרט מיטגענומען אין עולם, ווי דערקלערט ווייטער.

אויפן פסוק ויגדלו הנערים שטייט [31]), אַז בשעת זיי זיינען געוואָרן אַלט דרייצן יאָר, זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לע"א (איז יעקב אַוועק אין בתי מדרשות און עשו — צו דער עבודה זרה). פרעגט מען [32]) אויף דעם, עס שטייט [33]) אַז אברהם האָט געדאַרפט לעבן הונדערט און אַכציק יאָר, נאָר מען האָט אַראָפּגענומען ביי אים פינף יאָר כדי ער זאָל ניט זען אַז עשו זיין אייניקל גייט אַרויס לתרבות רעה, קומט אויס אַז בשעת עשו איז אַוועק צו עבודה זרה, האָט נאָך אברהם געלעבט, וואָרום צו יצחק'ס געבורט איז אברהם אַלט געווען הונדערט יאָר, און יצחק בן ששים שנה בלדת אותם, קומט דאָך אויס אַז בשעת עשו איז געוואָרן דרייצן יאָר און פירש לע"א, איז אברהם אַלט געווען הונדערט דריי און זיבעציק יאָר, האָט ער דאָך צוויי יאָר געזען ווי עשו איז יוצא לתרבות רעה?

דער דעת זקנים מבעלי התוספות פאַרענטפערט [34]) אַז די צוויי יאָר חטא במטמוניות (כל זמן אברהם האָט געלעבט האָט ער געזינדיקט באַהאַלטענערהייט). דער תירוץ איז אָבער ניט גענוג, וואָרום אויב עס האָט געקענט זיין אַז ער זאָל זינדיקן צוויי יאָר במטמוניות, האָט דאָך געקענט זיין אַז ער זאָל זינדיקן נאָך פינף יאָר במטמוניות, און מען זאָל ניט דאַרפן אַראָפּנעמען פון אברהם'ען פינף יאָר?

אין עשרה מאמרות און אויך פון ריב"א איז פאַראַן נאָך אַ תירוץ אויף דעם — אַז די יאָרן וואָס יצחק האָט געוואָרט [35]) פון דער עקידה ביז רבקה זאָל ווערן דריי יאָר מיט איין טאָג — איז ער געווען אין גן עדן. קען מען זאָגן דעם טעם ווייל גן עדן איז העכער פון זמן פון עולם. במילא בשעת יעקב און עשו זיינען געבאָרן געוואָרן, איז פון יצחק'ס געבורט שוין דורכגעגאַנגען מער ווי צוויי און זעכציק יאָר, אָבער אַלט איז ער געווען אינגאַנצן נאָר זעכציק יאָר, ווייל די יאָרן אין גן־עדן איז ער געווען למעלה פון זמן — און אברהם איז דאַן

---

29) זח"ב מד, ב. וראה ניצוצי אורות שם.

30) שבת פח, ב. פדר"א פל"ג ועוד. ומובן דאין הפריחה בכל הנ"ל שוה.

31) רש"י והוא מבראשית רבה סג, י.

32) בעלי תוס' על התורה בשם הירושלמי.

33) בראשית רבה סג, יב.

34) בפירושם עה"ת בראשית כה, כו בשם הירושלמי.

35) בריב"א מביא דוגמא מנח — דשנת המבול שלא שמשו המזלות לא נחשבה במנין שנותיו. אבל מובן שבמהותם — אינו דומה לענין דיצחק שלא הי' כל ענין הזמן דהעולם אצלו. משא"כ במבול: א) שחסרה רק המדידה דהזמן. ב) שכל עניני העולם היו כמו נח בזה. וראה ירוש' ר"ה פ"א ה"א. ואכ"מ.

אַלט געווען הונדערט צוויי און זעכציק יאָר. ווען יצחק איז געקומען אין עולם און אין זמן, זיינען די צוויי יאָר ניט געווען אין חשבון, איז ער געווען אַ בן ששים.

עס איז פאַראַן אַמאָל וואָס מען הויבט זיך אויף, העכער פון זמן, און שפּעטער קומענדיק אין זמן איז דאָס ניכר. אַזוי ווי עס איז פאַראַן אַ סיפּור פון בעש"ט [36]) וואָס ער האָט געשריבן צו זיין שוואָגער ר' גרשון'ן אַן ענין וואָס בפועל האָט דאָס פּאַסירט שפּעטער. ווייל דער בעש"ט איז אַרויף אין עולם היצירה כו' וואָס דאָרטן איז (צען אָדער) פופצן יאָר בסקירה אחת. דאָס האָט אים אָבער ניט אַרויסגענומען פון זמן פון עולם הזה, ובפרט אַז זיין גוף איז דאָך אויך בשעת העלי' געווען למטה, מה שאין כן ביי יצחק'ן.

און דער ענין פון זיין אין גן־עדן איז ביי יצחק'ן געווען אויך דערנאָך זייענדיק למטה, ווי מיר געפינען אַז יצחק האָט געזאָגט כריח שדה אשר ברכו הוי' — גן עדן [37]), איז אין פלוג פון וואַנען האָט ער געוואוסט? נאָר ער האָט געדענקט פון דער צייט וואָס ער איז געווען אין גן עדן. הגם דער סדר איז דאָך, אַז בשעת די נשמה קומט פון גן עדן למטה, קומט אַ מלאך וסטרו על פיו [38]), כדי עס זאָל ניט מבלבל זיין צו דעם אופן און סדר פון דער עבודה וואָס דאַרף זיין למטה, — דוגמת ווי ווען די נשמה דאַרף עולה זיין למעלה דאַרף זי פאַרגעסן אויף חיזו דהאי עלמא [39]), דעם אויסזען פון דער וועלט, אָבער ביי יצחק'ן איז געווען דער אויפטו, וואָס ער האָט מיטגענומען די ענינים פון גן עדן למטה.

י. די רז"ל זאָגן [40]): אין קורין אבות אלא לשלשה („אבות" זיינען נאָר דריי). שטייט אויף דעם דער ביאור [41]) אַז דער חילוק פון די שבטים מיט די אבות איז, אַז עס מוז ניט זיין ביי יעדער אידן אַלע מדרגות פון אַלע שבטים, אָבער די מדריגות פון די אָבות איז דאָ ביי יעדער אידן די מדריגות פון יעדערן פון זיי. דערפאַר זאָגט יעדער איד, אלקי אברהם, אלקי יצחק ואלקי יעקב [42]), ווייל יעדער פון די אָבות גיט כוח פון אופן עבודתו צו יעדער אידן אין זיין עבודה. איז פאַרשטאַנדיק אַז דער ענין — פון מיטנעמען פון גן עדן אין וועלט וואָס מען האָט גערעדט ביי יצחק'ן — איז נוגע יעדער אידן.

דאָס זעלבע געפינען מיר אויך אויף שבת, אַז מיני' מתברכין כולהו יומין [43]), פון שבת ווערן געבענטשט אַלע טעג פון וואָך, דער ענין פון שבת איז למעלה מהזמן (כמו שנתבאר בהמאמר) און דאָס איז נוגע אין דער עבודה פון דער גאַנצער וואָך.

דערפאַר דאַרף מען אַלע טאָג דערמאָנען שבת [44]) — יום ראשון בשבת,

36) דרך מצותיך נט, א. ובציונים והערות שם.

37) זע ב"ר ס"פ סה, ובפי' מהרז"ו. וצע"ק מזח"ב לט, ב. זח"ג פד, א. ואכ"מ.

38) נדה ל, ב.

39) לקו"ת דברים פד, ד.

40) ברכות טז, ב.

41) תורה אור וארא נה, א.

42) פסחים קיז, ב.

43) זהר ח"ב פח, א.

44) מכילתא יתרו פ"ז. רמב"ן שמות כ, ח.

יום שני בשבת וכו׳, דאָס גייט אַריין אין דער מצוה פון זכור את יום השבת. אַזוי ווי מען געפינט אויף שמאי הזקן[45]) אַז אויף יעדער זאַך האָט ער געזאָגט לכבוד שבת.

יא. דער אויבנדערמאָנטער ענין אין עבודה איז:

בשעת מען מאָנט ביי אַ אידן אָפּ־זאָגן זיך פון די תאוות און פאַר־געניגנס פון דער וועלט, און אַז זיין גאַנצער ענין זאָל זיין „אחת שאלתי וגו׳ לחזות בנועם הוי׳ וגו׳"[46]), — טענה׳ט ער, אַז מען האָט דאָך אים פאַרבונדן דוקא מיט׳ן גוף און נפש הבהמית און דוקא אויף דער וועלט — היינט ווי קען מען פון אים פאָדערן אָפּזאָגן זיך פון זאַכן וועלכע געהערן צו די פאַרגעניגנס פון דער וועלט און האָבן בלויז פאַרגעניגן פון נועם הוי׳ וואָס דאָס געהערט צו די תענוגים פון יענער וועלט, גן עדן א. אַ. וו. וואָס ערשט דעמאָלט וועט דאָך אַנטפּלעקט ווערן דער ענין פון לחזות בנועם הוי׳?

אויף דעם איז דער ענטפער אַז מען האָט אים געגעבן דעם כוח פון אלקי יצחק, אַריינקוקן און פאַרטיפן זיך אין דעם ענין פון לעתיד לבא און גן עדן, ביז וואַנען אַז ביי אים קען אויך איצטער זיין ראה ריח וגו׳, אַז אַלע תענוגים פון דער וועלט — אַפילו די אמת׳ע תענוגים — זיינען מער ניט ווי פסולת פון די תענוגים פון גן עדן[47]), היינט ווי וועט ער אָוועקלייגן דעם עיקר תענוג צוליב באַקומען די פסולת? און בפרט אַז ווען דער עיקר ווערט בטל, — ווערט דאָך ממילא דער טפל בטל און כל שכן די פסולת. דערפאַר דאַרף ער אַלע זיינע געדאַנקען אַריינטאָן אין דעם עיקר, וואָס דער וועג צו דעם איז ביטול, וואָס אין עבודה איז דאָס דער ענין פון קבלת עול — אַזוי ווי די עלי׳ אין גן עדן וואָס אויך דאָרט דאַרף זיין דער ענין פון „ובזה הנערה באה אל המלך"[48]) דער ענין הבי־טול[49]).

און דאָס איז אויך דער ענין פון יצחק׳ן, „פחד יצחק" — ביטול און קבלת עול.

יב. דערמיט וועט מען אויך פאַר־שטיין דעם טעם פון דעם מנהג[50]) וואָס ביי קידושין איז הכלה שותקת. אמת טאַקע, שתיקה איז כהודאה[*50]) (שווייגן איז גלייך ווי מודה און מס־כים זיין), אָבער, אין פלוג, איז אין אַלע ענינים בעסער אַז מען זאָגט אַרויס בפירוש, און דאָך איז ביי קידושין אַ מנהג ישראל — וואָס דאָס איז תורה[51]) — אַז די כלה שווייגט?

נאָר דער טעם איז: דורך וואָס קען זיין אַ קירוב פנימי, קירוב עצם אל עצם — וואָס דורך דעם ווערט נמשך דער כוח פון אין־סוף[52]) בדור ישרים יבורך, — דוקא דורך אַ פול־שטענדיקן ביטול. און דורך דעם בי־טול ווערט דער יחוד פנימי, און

45) ביצה טז, א.
46) תהלים כז, ד.
47) לקו״ת שלח מו, ד.

48) אסתר ב, יג.
49) זע תורה אור צו, א. תו״ח ד״ה והאיש משתאה ס״י ואילך.
50) תו״א פ׳ ויגש מה, א.
*50) יבמות פז, ב.
51) ירושלמי פסחים פ״ד, ה״א. ופרקי דר״א פמ״ה.
52) זע אויבן עמוד 23 הערה 31.

דורך דעם קומט מען ביז צו דער מדריגה אַז עס ווערט אשת חיל עטרת בעלה [53]).

(משיחת ש"פ תולדות תשי"ד)

יג. דער דעמאָנטער ענין וואָס איז געווען ביי יצחק'ן, איז דאָס בעיקר פאַרבונדן מיט דעם ענין פון חתונה, ווי געזאָגט פריער (סעיף ט) אַז די צײַט פאַר זיין חתונה איז ער געווען אין גן־עדן כדי צו פאַרהיטן אים פון אַן „עין־הרע". ווי די רז"ל דרש־נען אין ילקוט: ויצא יצחק לשוח, מהיכן יצא מגן עדן — פון וואַנען איז ער דאָס אַרויסגעגאַנגען? — פון גן־עדן וכו', וירא והנה גמלים באים ותשא רבקה וגו'.

דאָס ענלעכע איז אויך ביי יעדער איינעם פאַר דער חתונה, ווי עס איז געווען די הוראה פון דעם רבי'ן דעם שווער כ"ק אדמו"ר, אַז אַ חתן דאַרף עטלעכע טעג (ער האָט ניט געזאָגט וויפל) פאַר דער חתונה ניט זיין אַליין, צוליב שמירה. אין פרקי דרבי אלי־עזר (ס"פ ט"ז) שטייט, אַז דער חתן זאָל ניט זיין אַליין, אָבער דאָרט ווייזט אויס אַז דער טעם איז צוליב כבוד, וואָס דאָס איז שייך נאָך דער חתונה, אָבער פון רבי'ן האָב איך געהערט, אַז דער חתן זאָל ניט זיין אַליין אויך עטלעכע טעג פאַר דער חתונה צוליב שמירה.

יד. די שייכות פון חתונה צו גן־עדן, געפינט מען אויך אין ברכות נשואין — שמח תשמח רעים האהו־בים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם.

קען מען דערקלערן די שייכות, ווי עס איז באַוואוסט אַז גן עדן פאַרטראָגט ניט קיין רע. און ווי עס ווערט דערקלערט דער טעם פאַר־וואָס מען האָט אַרויסגעטריבן אדם הראשון פון גן עדן נאָכ'ן חטא — ווייל גן עדן איז ניט סובל קיין רע.

טו. עולמות וואָס זיינען נידערי־קער פון גן עדן, איז פאַראַן אין זיי חילוקי מדריגות, און בכללות ווערן זיי פאַנאַנדערגעטיילט אין דריי בחי־נות, עשי', יצירה און בריאה.

עולם העשי' איז רובו רע, וואָס מצד דעם קען דער רע האָבן אַ התגברות אויפן טוב. עולם היצירה איז האַלב אויף האַלב, און עולם הבריאה איז רובו טוב [54]).

דאָס איז אויך דער טעם פון דעם חילוק פון תלמוד בבלי מיט תלמוד ירושלמי: אין חוץ לארץ [55]) איז די הנהגה דורך עשי', דערפאַר איז דער רוב הלימוד אין תלמוד בבלי בדרך קושיא ותירוץ, וואָס דורך דער יגיעה צו פאַרענטפערן די קושיות און די סתירות, פועל'ט מען דעם בירור.

— ווי עס שטייט אויפן אריז"ל אַז ער פלעגט לערנען זעקס דרכים אין הלכה און פלעגט שטאַרק האָרע־ווען אין די קושיות ביז ער פלעגט ווערן זייער פאַרמאַטערט און שטאַרק פאַרשוויצט וואָס דורך דעם האָט ער צעבראָכן די קליפות וואָס זיי זיינען דער סוד פון די קושיות כו' [56]). —

אין ארץ ישראל איז די הנהגה

53) משלי יב, ד. תו"א פ' ויגש מד, א.

54) עץ חיים שער מ"ב פ"ד. שם שער מז פ"ה. לקו"ת במדבר ג, ד. ובכ"מ.

55) תו"א לך יג, א.

56) טעהמ"צ — להרח"ו — פ' ואתחנן.

דורך יצירה, דערפאַר איז דער לימוד אין תלמוד ירושלמי בכלל באופן ישר (אין אַן אופן פון גלייכקייט).

פונדעסטוועגן איז אויך אין ירושלמי פאַראַן קושיות, אָבער מען זעט באַלד דעם תירוץ אויף זיי, ד. ה. אַז זיי האָבן ניט קיין התגברות — דוגמת עולם היצירה, וואָס אין אים איז דאָ רע, וואָס מסטרא דרע ווערט אַ מעגלעכקייט פון קושיות כו' כמבואר באגרת הקדש (סימן כו) על פי הזהר, אָבער דער רע האָט ניט קיין התגברות.

און דאָס איז אויך דער טעם וואָס אין די וואָכן־טעג[57] דאַרף זיין דער רוב זמן הלימוד אין נגלה דתורה — צוויי דריטל נגלה און איין דריטל חסידות — און שבת[58] דאַרף זיין דער לימוד אין פנימיות התורה, ווייל בששת ימי החול קומט אַראָפּ דער אור דורך לבושים פון עשי' און יצירה, וואָס דאָרטן איז שייך רע — דאַרף מען עס מברר זיין דורך נגלה דתורה, וואָס זי פאַרנעמט זיך מיט מברר זיין די ענינים פון עולם הזה וכו'.

מה שאין כן שבת[59], גייט דער אור דורך התלבשות נאָר פון עולם הבריאה, איז דער לימוד אין פנימיות התורה — אילנא דחייא, וואָס איז העכער פון ענין הבירורים.

און דאָס זיינען אויך די צוויי ענינים: הריעו לה' כל הארץ, ר"ת הלכה — בששת ימי החול[60], השתחוו לה' בהדרת קודש, ר"ת קבלה — בשבת.

אָבער פונדעסטוועגן איז דאָך אויך אין בריאה פאַראַן רע, נאָר דער טוב איז זיך מתגבר אויף אים, אָבער גן עדן איז אינגאַנצן ניט סובל דעם מציאות הרע, כנ"ל.

טז. און לויט דעם וועט מען פאַרשטיין די שייכות פון חתונה צו גן עדן, ווייל חתונה איז אַן ענין פון בנין עדי עד, ובכדי צו צוקומען צו דעם, מוז מען מקדים זיין אַן ענין וואָס איז אין גאַנצן העכער און ניט סובל דעם מציאות הרע, שולל זיין דעם חשש פון ואכל וחי לעולם[61], וואָס דאָס דוקא טוט אויף, עס זאָל זיין אַ בנין עדי עד, אַן ענין נצחי (אויף אייביק), אמת לאמיתו.

ומעין זה, ביי יעדער איינעם פאַר די נישואין דאַרף זיין אַ שמירה, וכמבואר ענין השמירה בכמה מקומות[62]), וואָס ברענגט צום בנין עדי עד, צום שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם.

יז. מיט דעם וועט מען אויך פאַרשטיין נאָך אַן ענין:

כ"ק מו"ח אדמו"ר האָט דערציילט, אַז פאַר זיין חתונה האָט זיין פאָטער (דער רבי מהורש"ב) נ"ע אים געהייסן לערנען אויף הוראה און נעמען סמיכה. ווי עס איז קענטיק געוועזן פון דעם סגנון פון סיפור איז אויך פאַר דעם רבי'נס (מהורש"ב)

---

57) קונטרס עץ חיים אות כב.

58) שם אות כה. צוואת אדמו"ר מהר"ש.

59) זע אויבן הערה 55.

60) לקו"ת להאר"י ז"ל תהלים ק' ובשער הפסוקים שם. נתבאר ע"פ דא"ח בסידור ע"פ מזמור לתודה, בפירוש המלות מהדו"ב פרק קמ"א ועוד.

61) בראשית ג, כב. — זע תו"א ה, ד.

62) זע לקו"ת ראה כג, ג. וש"נ.

נ"ע חתונה, האָט אים זיין פאָטער — דער רבי מהר"ש — געהייסן נעמען סמיכה. עס איז פאַראַן אַ בריף פון רבי'ן מהר"ש צום רבי'ן מהורש"ב נ"ע פון יענעם זמן, שרייבט ער אים, „בני הרב".

פון דעם סיפור איז פאַרשטאַנדיק אַז הוראה האָט אַ שייכות צו חתונה און ס'איז אַן הקדמה צו איר.

יח. דער ענין פון הוראה איז צו פסק'נען אַ הלכה — דין אמת לאַמיתו. סברות און דיעות אין תורה, זיינען אַלע אמת, ווי דער לשון פון רז"ל, אלו ואלו דברי אלקים חיים [63], אָבער די מעלה פון הלכות איז ניט אמת סתם נאָר אמת לאמיתו — זייער מעלה איז ניט נאָר דברי אלקים חיים נאָר ווי דער מאמר רז"ל [64], והוי' עמו, שהלכה כמותו, אַז דער שרש פון הלכות איז פון שם הוי' [65].

בשעת ער איז אַן אויסגעשאַרפטער און אַ מפולפל זאָגט ער טאַקע גוטע סברות, דברי אלקים חיים, אָבער עס קען זיין אַז דאָס איז ניט מער ווי אויף אַ ווײַלע, ווייל עס קען קומען אַ צווייטע סברא — אַ בעסערע און אָפּשלאָגן די ערשטע. פסק הלכה אָבער איז אַן אייביקער ענין וואָס בלייבט שטיין אויף שטענדיק.

ד. ה. אַז דער דיין דאַרף זיין גרייט אויף אַ סברה וואָס איז ניט ווי הלכה און פונדעסטוועגן פסק'נען אַזוי ווי די הלכה איז. וואָס דאָס איז דער אויפטו פון הלכות, אַז מען קאָן זיי ניט אָפּשלאָגן, עס איז אַ שטענדיקער ענין — אמת לאמיתו.

און דאָס איז וואָס עס שטייט אין משנה [66], למה מזכירין דברי יחיד, וויבאַלד אַז די הלכה איז ניט אַזוי? ענטפערט די משנה — לויט איין פירוש — אַז אויב עס וואָלט ניט געשטאַנען די דעת יחיד, קאָן דאָך קומען איינער און זאָגן אַ סברא אויף אָפּשלאָגן די הלכה, ווערן דעריבער דערמאָנט די רייד פון יחיד, צו זאָגן אַז עס איז שוין געווען אַזאַ סברא און פונדעסטוועגן איז די הלכה ניט אַזוי.

און מיט דעם וועט מען פאַרשטיין די שייכות פון הוראה צו חתונה, וואָרום דער ענין פון חתונה, איז אַזוי ווי די הלכה — בנין נצחי — אַ בנין עדי עד.

יט. דערקלערן דאָס מער אויספירלעך:

די ענינים און באַדערפענישן פון מענטשן זיינען איינגעטיילט בכללות אין דריי סוגים: מזון, לבוש און בית [67] (שפייז, קליידער און הויז). די מעלה פון בית איז — אַז דאָס איז אַ שטענדיקע זאַך. ווי עס ווערט דערקלערט אין פילע ערטער דער אונטערשייד פון לבוש ביז בית, אַז לבוש איז אַ צייטווייליקע זאַך, איצט קען עס זיין אַ גוטער לבוש, אָבער עס איז מער ניט ווי אויף אַ ווײַלע, דאַקעגן בית איז אַ שטענדיקע זאַך, ווי דער לשון — בנין עדי־עד.

אַזוי ווי אַלע ענינים פון עולם זיינען דאָך פאַראַן אין תורה און

63) ערובין יג, ב.
64) סנהדרין צג, ב.
65) אויספירלעך אַרומגערעדט בד"ה וידבר אלקים — תרכ"ז.
66) עדיות פ"א מ"ו.
67) לקו"ת ברכה צח, ד.

נעמען זיך פון תורה, ווי עס שטייט [68]) אסתכל באורייתא וברא עלמא, במילא זיינען אין תורה אויך פאַראַן די ענינים פון לבוש און בית.

סברות זיינען געגליכן צו לבושים, אויף אַ ווילע איז דאָס גוט און טוט אויף וואָס עס דאַרף — בשעת מעשה איז ער מקיים מצות תלמוד תורה, און אדרבה דוקא אַזוי איז דער סדר הלימוד [69]), אָבער מעגלעך אַז שפּעטער וועט מען זיי אָפּשלאָגן. דאַקעגן פּסקי הלכות איז אַן ענין פון בית — אַ שטענדיקע זאַך.

לויט דעם וועט מען בעסער פאַרשטיין די שייכות פון נישואין (חתונה), בויען אַ אידישע הויז, צו סמיכות הוראה, ווייל ביידע זיינען דער ענין פון בית.

כ. און אַזוי ווי חתונה און הוראה האָבן אַ כללות'דיקע שייכות, אַזוי אויך האָבן זיי אַ שייכות אין ענינים פּרטיים:

דער ענין פון הוראה איז פאַרבונדן מיט'ן עלטער פון פערציק יאָר [70]), געשטיצט על מאמר רז"ל [71]), לא קאים איניש אדעתא דרבי' עד ארבעין שנין (אַ מענטש דערגייט ניט צום גרונט פון זיין רבי'נס דעת ביז פערציק יאָר).

אַזוי געפינען מיר אויך ביי דער חתונה פון יצחק מיט רבקה, — די ערשטע חתונה וואָס איז באַשריבן אין דער תורה — ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה.

און דאָס איז אויך וואָס שטייט אין מדרש [72]) און ווערט געברענגט אין רש"י, אַז איידער יצחק האָט חתונה געהאַט, האָט אים אברהם אָנגעשריבן אַ שטר דייתיקי און איבערגעגעבן אַלע זיינע נכסים.

קען מען זאָגן אַז דאָס איז דער ענין פון קאי אדעתא דרבי', וואָס יצחק האָט איבערגענומען אַלע ענינים פון אברהם'ען, זיין רבי'ן. און דורך דעם וואָס קאי אדעתא דרבי', איז געוועזן די חתונה.

כא. לויט דעם אַלעמען קען מען דערקלערן דעם טעם פאַרן מנהג פון נעמען סמיכות הוראה פאַר דער חתונה —

ווייל אַזוי ווי התהוות העולם בכלל איז דורך תורה, לויט דעם מאמר אסתכל באורייתא וברא עלמא [73]), אַזוי אויך דער עולם הפרטי פון יעדער איינעם קומט דורך דעם אסתכל באורייתא כנ"ל — וואָס דאָס איז אויך דער טעם [74]) פון דעם וואָס אַ חתן איז עולה לתורה פאַר דער חתונה. —

דערפאַר אַז מען גייט בויען אַ בית בישראל, אין וועלט, דאַרף מען פריער בויען אַ בית אין תורה, וואָס דאָס איז הוראה. און דורך דעם וואָס ער בויט דעם בית אין תורה, בויט ער אויף אויך דעם בית אין עולם, אַ בנין עדי עד, בדור ישרים יבורך.

(משיחת ב' דר"ח כסלו, תשי"ג)

כב. עס ווערט דערקלערט אין אַ מאמר חסידות [75]) פאַרוואָס האָבן יצ־

68) זהר ח"ב קסא, א.

69) זע אויך בבא מציעא פה, סע"א.

70) זע יו"ד רמב, לא.

71) ע"ז ה, ב.

72) בראשית רבה נט, יא.

73) ראה לעיל הערה 68.

74) זע מג"א אין שו"ע או"ח ענדע סי' רפ"ב. ד"ה וכל בניך (דרושי חתונה תרפ"ט — בסה"מ קונטרסים ח"א).

75) ד"ה ויאמר גו' ישראל יהי' שמך תרצ"ד, ועיי' ג"כ תו"ח ס"פ תולדות. ד"ה ויקח לו יעקב תרע"ח.

חק׳ס ברכות צו יעקב׳ן געדאַרפט זיין במרמה דוקא, טאַקע „בחכמת תורתו״ [76]), אָבער דער חלק וואָס ווערט אָנגערופן מרמה, ווייל די ענינים זיינען אָנגעקומען במרמה, די ניצוצות פון קדושה וואָס זיינען אַראָפּ־געפאַלן למטה דורך דעם והנחש הי׳ ערום גו׳ [77]), דערפאַר איז דער סדר אויף צונעמען ביי זיי צוריק, אויך אין דעם אופן פון מרמה. ווי עס שטייט: עם עקש תתפתל [78]).

כג. דערמיט וועט מען אויך פאַר־שטיין וואָס רבקה האָט געהייסן יע־קב׳ן ער זאָל גיין נעמען די ברכות, און האָט אים געטרייסט, אויב עס וועט זיין ח״ו אַ קללה וועט זי דאָס נעמען אויף זיך, עלי קללתך בני. אין פלוג — וואָס פאַר אַ טרייסט איז דאָס? אַ זון ובפרט אַ זון ווי יעקב — דאַרף אים אָרן פאַר דער מוטער, איז וואָס פאַר אַ באַרואיקונגס־ענטפער איז דאָס? און מיר זעען דאָך אַז עס האָט גע׳פועל׳ט אויף יעקב׳ן.

נאָר דער ענין אין דעם איז: יעקב איז געגליכן צו אדם הראשון [79]) און ער האָט מתקן געווען זיין חטא, ווי דערקלערט אין קבלה, וואָס אדם הרא־שון׳ען האָט דאָך דער נחש גענומען במרמה, דערפאַר איז כדי דאָס מתקן צו זיין און באַוואָרענען, אַז די ברכות זאָלן ניט זיין ביי עשו׳ן האָט יעקב געדאַרפט צוריק נעמען אויך במרמה — בא אחיך במרמה ויקח ברכתך.

כד. דער ענין בקיצור איז אַזוי: דאַ נעמט מען אַזאַ זאַך און פון אַזאַ אָרט, וואָס איז העכער פון שכל (אָדער נידעריקער פון שכל, ווי עס איז געווען דער חטא עץ הדעת), און דערפאַר דאַרף ביים מקבל אויך זיין אַ פאַסיקע כלי לקבלה — ניט שכל און פאַרשטאַנד, נאָר אַ תנועה פון מסירת נפש, איינשטעלן זיך, און דאָס איז וואָס רבקה האָט געזאָגט עלי קללתך בני — זי גייט אויף דעם אויך, און אדרבה, די זאַך מאָנט און נעמט זיך נאָר דוקא דורך מסירת נפש, און ניט דורך שכל׳דיקן חשבון. און דער ענטפער האָט גע׳פועל׳ט דאָס זעלבע אויך ביי יעקב׳ן.

און אַזוי איז אויך ביי וועלן צו־קומען צו תורה בכלל [80]), ווי די רז״ל טייטשן אין מדרש ביי יצחק׳ס בר־כות צו יעקב: מטל [81]) השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה, דגן זו תלמוד תירוש זה אגדה, דורך אַן אופן פון מרמה דקדושה דחכמת ה־תורה כנ״ל, קומט מען צו העכער, ווי דער רבי דערקלערט אין מאמר [82]) אַז די כוונה איז צו מהפך זיין שטות דלעומת זה לשטות דקדושה. דורך מהפך זיין שטות דלעומת זה קומט מען צו העכער, ווי דורך עבודה וואָס על פי טעם ודעת, וואָרום מען קומט צו צו אַ דרגא פון קדושה, וואָס איז העכער אַפילו פון שכל פון קדושה [83]).

(משיחת י״ג שבט, תשי״א)

---

76) ב״ר פס״ז, ד.
77) בראשית ג, א.
78) תהלים יח, כז.
79) ב״ב נח, א.

80) ענלעך צו דעם — די פאַסירונג פון צ״צ וואָס האָט געהערט תורה פון אדמוה״ז באַהאַלטענערהייט, אַזוי ווי עס ווערט דער־ציילט אין ספר המאמרים ה׳תש״ח ע׳ 234 (לקו״ד ח״ב ע׳ 550), עיי״ש דברי אדה״ז בזה.
81) ב״ר פס״ו, ג.
82) ד״ה באתי לגני, ה׳שי״ת.
83) זע דאָרט. קונטרס ומעין מאמר כו־

כה. אויפן פסוק ויתן לך, זאָגט דער מדרש אַז יעקב נתברך בעשר ברכות כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם (יעקב איז געבענטשט געוואָרן מיט צען ברכות קעגן די צען מאמרות מיט וועלכע די וועלט איז באַשאַפן געוואָרן).

בשעת תורה זאָגט „כנגד" איז דאָך זיכער, אַז די ענינים גלייכן זיך אויס ניט בלויז אין זייער מספר (צאָל), נאָר אויך אַז די ענינים האָבן אַ שייכות איינע צו די אַנדערע, ומצד דער שייכות וואָס איז פאַראַן צווישן די ענינים אַליין, גלייכן זיי זיך אויס אויך אין זייער מספר.

נאָר אַזוי ווי אונזער אופן השגה צו פאַרשטיין אַן ענין איז — מן המאוחר אל המוקדם (פריער פאַרשטייען מיר די שפּעטערדיקע זאַך, נאָכדעם — די פריערדיקע), מן המסובב אל הסיבה ומן הקל אל הכבד, דערפאַר איז בכדי צו צוקומען צו דער ידיעה, אַז די ענינים אַליין (די סיבה און דער מוקדם) האָבן צווישן זיך אַ שייכות, איז דאָס דורך דעם וואָס מיר זען, אַז זיי גלייכן זיך אויס במספרם (דער מסובב ומאוחר), וואָס דאָס איז מן הקל אל הכבד.

אויף צו פאַרשטיין די שייכות פון די ענינים, דאַרף מען דאָך האָבן אַ הכרה אין דעם מהות פון דעם ענין, אָבער די גלייכקייט אין דעם מספר זעט יעדערער. אויף דעם דאַרף מען ניט האָבן קיין התבוננות אין דעם מהות און דער איכות פון די ענינים, עס איז מער ניט וואָס אַז מען ציילט איבער, זעט מען אַז ס'איז דער זעלבער מספר אין ביידע ענינים.

און דורך דעם וואָס מיר זען אַז זיי גלייכן זיך אין צאָל, פאַרשטייען מיר אַז דאָס קומט פון דעם וואָס די ענינים אַליין זיינען שייך איינער צום צווייטן.

כו. אַ דוגמא אויף דעם: עס שטייט אַז די רמ"ח מצוות עשה זיינען קעגן די רמ"ח אברים[84]) און די שס"ה לא תעשה קעגן די שס"ה גידים. איז דאָך ניט דער פשט אַז די גאַנצע שייכות איז נאָר אין דעם מספר, נאָר די ענינים אַליין האָבן אַ שייכות זה לזה. די תרי"ג מצות זיי־נען די אברים פון נפש, וואָס פון זיי ווערט נמשך חיות אין די אברים פון גוף.

און ווי עס ווערט דערקלערט[85]) אויפן פסוק תמים תהי' עם הוי' אלקיך[86]), אַז דורך די תמימות און שלימות אין תרי"ג מצות, ווערט תמי־מות אין די אברים פון נפש, וואָס פון זיי ווערט נמשך תמימות אין די תרי"ג אברי הגוף, אַז זיי האָבן אַ חיות און חיזוק.

און ווייל יעדער אבר נעמט זיך פון אַ געוויסער מצוה, במילא מוזן זיי דאָך זיין גלייך אויך אין זייער צאָל.

כז. די זעלבע זאַך איז אין דעם ענין פון עשרה עשרה הכף בשקל הקדש[87]), וואָס עס שטייט אויף דעם, אַז די עשרה מאמרות זיינען כנגד עשרת הדברות[88]). איז ניט דער פשט אַז די גאַנצע שייכות איז מער ניט

כז. רמב"ם הל' דעות פ"ב, ה"ב. הל' תשובה פ"י ה"ג: כאילו חולה כו'.

84) זח"א קע, ב.
85) לקו"ת נצבים מה, ג.
86) דברים יח, יג.
87) במדבר ז, פו.
88) זח"ג יא, ב.

וואָס זיי זיינען גלייך אין צאָל, נאָר זיי זיינען שייך מצד זייער עצם ענין.

וואָרום די גאַנצע התהוות — וואָס איז דורך די עשרה מאמרות — איז געווען דורך תורה און צוליב תורה, כמאמר [89]) בראשית בשביל התורה שנק׳ ראשית, און ביז ס׳איז געקומען דער יום הששי, ששי בסיון דער טאָג פון מתן תורה — איז שמים וארץ מתמוטטים [90]), און ווען ס׳איז געקומען דער טאָג פון מתן תורה, איז ארץ וגו׳ ושקטה [91]), אַז ס׳איז געוואָרן אַ קיום אין דער בריאה.

און דערפאַר זיינען זיי גלייך אין זייער צאָל, ווייל זיי זיינען שייך איי־נער צום צווייטן מצד זייער ענין, וואָרום די מציאות פון די עשרה מאמרות קומט צוליב די עשרת הדב־רות, און די כוונה פון זייער מציאות איז, אַז מען זאָל באַלייכטן די נב־ראים וואָס זיינען באַשאַפן געוואָרן פון די עשרה מאמרות, דורך דעם וואָס מען וועט ממשיך זיין אין זיי די ענינים פון די עשרת הדברות.

כח. דורך דעם וואָס אַ איד פאַר־בינדט די עשרה מאמרות מיט די עשרת הדברות, ד. ה. אַז ער באַ־לייכט די וועלט מיטן אור התורה, דורך דעם ווערט נמשך צו דעם אידן פיל השפעה אין גשמיות און אין רוחניות, ווי עס שטייט [92]) אם בח־קותי תלכו גו׳ ונתתי גשמיכם בעתם וגו׳, אַלע ברכות וואָס ער רעכנט אויס אין דער פרשה.

וויבאַלד אַז די השפעות באַקומט ער מצד דעם וואָס ער האָט ממשיך געווען די עשרת הדברות אין די עשרה מאמרות, במילא איז אויך די השפעה וואָס ער באַקומט — אין מספר פון צען.

און דאָס איז וואָס יעקב איז געּ־בענטשט געוואָרן מיט צען ברכות, קעגן די צען מאמרות.

כט. מיט דעם וועט מען אויך פאַרשטיין וואָס עס שטייט אין זהר [93]), אַז מען האָט געפרעגט ביי ר׳ אל־עזר׳ן, פאַרוואָס זיינען יעקב׳ס בר־כות ניט מקוים געוואָרן און עשו׳ס ברכות זיינען יאָ מקוים געוואָרן? האָט ר׳ אלעזר געענטפערט: יעקב נטל לעילא, עשו נטל לתתא (יעקב האָט גענומען למעלה און עשו האָט גענומען למטה).

וועט מען דאָס פאַרשטיין מיט דעם וואָס עס שטייט [94]) צדקתו עומדת לעד. צדקה, חסד און מצוות בכלל וואָס מען איז איצטער מקיים (וואָס דאָס איז דער ענין פון עבודת הבירורים) — איז עומדת לעד. דורך קיום המצות ווערט נמשך אור אין אצילות אָבער דער אור איז כמונח בקופסא (ווי באַהאַלטן אין אַ קעסטל), אַזוי ווי ווערטפולע שטיינער און פערל וואָס מען באַהאַלט זיי אין אַ קאַסטן, און דער גילוי פון דעם וועט זיין לעתיד — עומדת לעד.

וויבאַלד אַז די ברכות קומען מצד דעם קיום פון די מצוות, דערפאַר איז אַזוי ווי אין דעם גילוי אור וואָס טוט זיך אויף דורך די מצות,

89) פירש״י עה״ת.
90) שבת פח, א.
91) תהלים עו, ט.
92) ויקרא כו, ג־ד.

93) זהר ח״א קמג, ב.
94) תהלים קיב, ט. אגה״ק סל״ב.

איז דאָס דערוויל בהעלם, — כמונח בקופסא, אַזוי איז אויך אין די ברכות, אַז איצטער איז דאָס בהעלם.

אָבער לעתיד לבוא, פּירט אויס דער זהר, וועט יעקב נעמען אויך לתתא. יתאביד עשו מכולא און יעקב וועט נעמען לעילא ותתא עלמא דין ועלמא דאתי. ומתאים ג״כ להנ״ל: אַזוי ווי דער גילוי אור וואָס ווערט אויפגעטאָן דורך די מצוות, וועט לעתיד לבוא נתגלה ווערן אַפילו אין גשמיות, וואָס דאָס איז דער אויפטו פון לע״ל אַז גשמיות וועט ניט מעלים זיין, ואדרבה, אַזוי איז אויך אין דעם ענין פון די ברכות, שיתאביד עשו מעלמא תתאה, און ברכות יעקב וועלן מקוים ווערן אויך בעולם הזה אין גשמיות.

ל. עס שטייט אין כתבי האריז״ל און דער מגן אברהם[95] ברענגט עס להלכה, אַז ערב שבת דאַרף מען טועם זיין (פאַרזוכן) פון די מאכלים פון שבת, אַזוי ווי עס שטייט טועמי׳ חיים זכו[96].

אַזוי ווי איצטער איז דאָך שוין — אין דעם חשבון פון שיתא אלפי שני הוה עלמא[97] — ערב שבת נאָך חצות, דאַרפן דאָך שוין זיין די ענינים פון לעתיד לבוא בדרך טעימה על כל פנים, און בשעת מען איז טועם האָט מען דאָך אויך עפּעס.

95) או״ח סי׳ רנ, ס״ק א.

96) נוסח התפלה.

97) ר״ה לא, א.

אַזוי ווי דער ענין פון גילוי פּנימיות התורה וואָס איז נתגלה געוואָרן אין די לעצטע דורות דוקא, אַמאָל איז דאָס געווען נאָר ליחידי סגולה, און בדורות האחרונים איז מצוה לגלות זאת החכמה[98], ובפרט דורך דעם בעל־שם־טוב דורך חסידות הכללית, און באַזונדערס דורכן אַלטן רבי׳ן אין חסידות חב״ד, איז דאָך געוואָרן דער ענין פון יפוצו מעינותיך חוצה[99], אין אַן אופן פון הפצה (פאַרשפּרייטונג).

הגם אַז דער גילוי פּנימית התורה איז שייך לעתיד לבוא, אַזוי ווי עס שטייט ישקני מנשיקות פיהו[100] ופי׳ רש״י טעמי תורה שיתגלו לעתיד, פונדעסטוועגן האָט זיך שוין איצט אָנגעהויבן דער גילוי פּנימיות התורה, בדרך טעימה, אין דעם זמן פון ערב שבת ובפרט נאָך חצות.

און וואָס איז נוגע צו אונז: ווייבאַלד ס׳איז שוין נאָך חצות, און שוין נאָך פלג המנחה, דאַרף שוין זיין דער טועמי׳ חיים זכו, אַז עס דאַרף זיך שוין אָנהויבן דער גילוי פון ברכות יעקב לעילא ותתא סיי אין רוחניות סיי אין גשמיות, אַז עס זאָל זיין ברכה והצלחה בגשמיות וברוחניות בטוב הנראה והנגלה.

(משיחת ש״פ תולדות, תשח״י)

98) אגה״ק סימן כו, אין נאָמען פון אר״י ז״ל.

99) משלי ה, טז.

100) שיר השירים א, ב.

פרשת ויצא

א. היינטיקע סדרה הויבט זיך אָן: ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. דאָס איז — ווי רש״י זאָגט — אַן איבערדערציילונג פון דעם סיום פון פאָריקער סדרה.

אין תורה איז אַלץ דייטלעך. אפילו פון איין איבעריקן אות לערנט מען אָפּ גאַנצע הלכות, היינט מכל שכן אַ גאַנצער ענין וואָס עס חזר׳ט זיך איבער עטלעכע מאָל, איז דאָך דאָס געוויס אַן הוראה לדורות, פאַר יעדער צייט און אין יעדער אָרט און אויך פאַר היינטיקער צייט, ווייל די תורה איז אַן אייביקע.

ב. אויף דעם נאָמען באר שבע זאָגט די תורה[1] צוויי טעמים: א) צוליב דער שבועה וואָס איז געווען ביי דעם כריתות ברית, וואָס אבי־מלך האָט געמאַכט מיט אברהם׳ן. ב) צוליב דעם זיבעטן ברונעם וואָס מ׳האָט געגראָבן נאָכן שלום מיט אבי־מלך׳ן. ביידע טעמים ווייזן אויף אַ צושטאַנד פון רואיקייט ביי אידן. וילך חרנה, דער ענין פון חרן איז להיפך, ווי רז״ל זאָגן[2] חרון אף של עולם, (דער צאָרן פון וועלט).

מ׳פרעגט אַ קשיא: דער אויבער־שטער האָט אונז געגעבן תורה און מצוות פון זיין פולער און ברייטער האַנט, — וואו מ׳גיט זיך נאָר אַ קער, איז שוין פאַראַן אָדער אַ מצות עשה וענפי׳, אָדער מ׳דאַרף זיך אָפּהיטן פון איינע פון די שס״ה מצות לא־תעשה וענפי׳ — האָט ער דאָך גע־דאַרפט לכל הפחות אַראָפּנעמען די דאגות פון אונז, דאגת הגלות, דאגת הפרנסה וכו׳, כדי עס זאָל זיין לייכטער דער קיום המצות? נאָך מערער, מען זאָל בכלל ניט האָבן צו טאָן מיט עניני העולם, און זיין מערער באהלה של תורה.

אויף דערויף דערציילט די תורה דעם סדר פון יעקב׳ן, ד. ה. דעם סדר פון ישראל בטהרתם, ווי זיי זיינען שוין אָפּגעטיילט, לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ולא כיצחק שיצא ממנו עשו, נאָר כיעקב וואָס מטתו שלימה[3].

איידער יעקב האָט געדאַרפט חתונה האָבן — בויען דעם בית ישראל, האָט מען אים געהייסן אַרויסגיין פון באר שבע, אַוועקגיין אויך פון די ישיבות פון שם ועבר, און גיין קיין חרן, חרון אף של עולם.

איידער ער האָט געדאַרפט אויפ־שטעלן דעם עם ישראל, האָט ער געקאָנט, און געדאַרפט, זיין אין באר שבע, אַן אָרט פון גילוי אלקות במור־חש, וואו מצוות קומען אָן גרינג און עבירות קומען אָן שווער, אָבער בכדי אויפצובויען דעם בית ישראל, האָט ער געדאַרפט אַרויסגיין פון באר שבע, און קומען קיין חרן, אַן אָרט פון העלם והסתר (וואָס אלקות איז פאַר־באָרגן און באַהאַלטן),

— אויך עולם (וועלט) אַליין, איז כשמו — לשון העלם[4], ומכל שכן חרון אף של עולם —

1) בראשית כא, לא. שם כו, לג. אויך זע אין ספורנו שם.

2) רש״י ס״פ נח.

3) שבת קמו, א (בשינוי לשון). עד״ז ספרי לדברים לב, ט.

4) ספר המאמרים הש״ת ע׳ 160.